

<http://dx.doi.org/10.16926/zh.2019.18.02>

Jacek SZPAK

<https://orcid.org/0000-0003-3464-9214>

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Zapisy finansowe na rzecz Klasztoru OO. Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie do 1795 roku

Streszczenie

Klasztor paulinów na Jasnej Górze został ufundowany przez ks. Władysława Opolczyka w 1382 r. Podstawą utrzymania klasztoru i sanktuarium jasnogórskich były dobra ziemskie oraz różnego rodzaju darowizny finansowe. Zapisów dokonywali władcy polscy, przedstawiciele rodzin królewskich, magnaci i szlachta, sejm Rzeczypospolitej oraz przeorowie klasztorów paulińskich jako przedstawiciele wspólnoty danego konwentu.

Na podstawie zachowanych źródeł zidentyfikowano 56 zapisów na kwotę 1 131 121,29 złp. Od tej kwoty klasztor powinien otrzymywać odsetki od 3,5 do 7%. Jednak według zachowanych źródeł rocznie zbierano 8215,10 złp, zatem odsetki wynosiły zaledwie 0,73% zapisanych kwot. Część zapisów była martwa, tzn. klasztor nie otrzymywał żadnych odsetek. Ponadto traktat petersburski z 26 stycznia 1797 r. stwierdzał, że kwoty należące do Kościoła pozostawały „pod opieką” państw zaborczych i znajdowały się w gestii skarbu tych państw.

Zapisy finansowe klasztoru jasnogórskiego były najwyższe spośród klasztorów polskiej prowincji. Wynikało to z pozycji jaką Jasna Góra odgrywała w życiu religijnym Rzeczypospolitej. Odsetek przychodów z tytułu zapisów finansowych w ogólnej kwocie przychodów wahał się od 16,10% do 4,76%. Wysokość uzyskiwanych kwot spadała w ciągu XVIII w. Umożliwiały one paulinom działalność, która była prowadzona dzięki ofiarności i przychylności elit Rzeczypospolitej.

Słowa kluczowe: zakon paulinów, Jasna Góra, Częstochowa, finanse.

Wstęp

Klasztor OO. Paulinów na Jasnej Górze jest jednym z najważniejszych miejsc kultu religijnego na świecie. Co roku przybywają tutaj miliony wiernych i turystów, którzy chcą dotknąć tajemnicy religijnej lub poznać zabytki sztuki i kultury

katolickiej. Stąd też wielu badaczy z różnych dziedzin podejmowało prace nad dziejami tego sanktuarium¹. Jednak brak jest jak dotąd szerszego zainteresowania dziejami gospodarczymi klasztoru. To ważne zagadnienie, aczkolwiek wymagające długich i żmudnych badań w oparciu o źródła rękopiśmienne, gdyż klasztor i sanktuarium nie mogłyby istnieć bez podstaw ekonomicznych, ponieważ wszelka działalność człowieka wymaga odpowiednich środków materialnych. Stąd też moje zainteresowania dotyczą zagadnień dziejów gospodarczych klasztoru jasnogórskiego².

Niniejszy tekst oparty jest przede wszystkim na źródłach znajdujących się w Archiwum Zakonu Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, gdzie zachowały się księgi finansowe prowadzone przez administratorów dóbr klasztornych.

¹ Można wymienić m.in.: Kazimierz SZAFRANIEC, *Konwent paulinów jasnogórskich 1382–1864*, Rzym 1966; Henryk CZERWIEN, *Sprawa obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej na sejmie grodzieńskim w 1793 roku*, „Nasza Przeszłość”, t. 31: 1969; Bolesław KUMOR, *Austriackie władze zaborcze wobec kultu Królowej Polski i pielgrzymek na Jasną Górę (1772–1809)*, „Studia Claromontana”, t. 1: 1981; Stefan Jan ROŻEJ, *Bractwo Najświętszej Marii Panny Jasnogórskiej i Znalezienia Krzyża Świętego na Jasnej Górze w XVIII i XIX wiek*, „Studia Claromontana”, t. 1: 1981; Kazimierz STOPNIAK, *Z dziejów kultu Matki Boskiej Częstochowskiej na Lubelszczyźnie i Podlasiu w latach 1815–1914*, „Studia Claromontana”, t. 2: 1981; Władysław SZCZEPAŃSKI, *Apteka jasnogórska*, „Studia Claromontana”, t. 2: 1981; Bronisław MATYSZCZYK, *Bractwa religijne na Jasnej Górze w okresie Polski przed-rozbiorowej*, Warszawa 1982; Stanisław Zachariasz JABŁOŃSKI, *Jasna Góra. Ośrodek kultu maryjnego (1864–1914)*, Lublin 1984; Leszek WOJCIECHOWSKI, *Przekazy Długosza o pierwszej fundacji Jasnej Góry*, „Studia Claromontana”, t. 5: 1984; Jacek WIESIOŁOWSKI, *Fundacje paulińskie XIV i XV wieku na tle ruchu fundacyjnego klasztorów w Polsce*, „Studia Claromontana”, t. 6: 1985; L. WOJCIECHOWSKI, *Najstarsze klasztory paulinów w Polsce. Fundacja – uposażenie – rozwój do około 1430 roku*, „Studia Claromontana”, t. 11: 1991; Janusz ZBUDNIEWEK, *Klasztor jasnogórski i jego rola pielgrzymkowa*, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 1: *Okres staropolski*, Częstochowa 2002; idem, *Paulini wczoraj i dzisiaj*, „Studia Claromontana”, t. 25: 2007; Jerzy SPERKA, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*, Katowice 2006; Brunon KUBICA, *Pierwsza koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej*, „Studia Claromontana”, t. 25: 2007; Jan KOPIEC, *Udział pogranicznego Śląska Opolskiego w kształtowaniu duchowości maryjnej paulinów od 1740 roku do I wojny światowej*, „Studia Claromontana”, t. 27: 2009; Michał WARDZYŃSKI, *Rzeźba nowożytna w kręgu jasnej Góry i polskiej prowincji zakonu paulinów*, t. 1: *Ośrodek rzeźbiarski w Częstochówce pod Jasną Górą 1620–1705*, Warszawa 2009.

² Do tej pory ukazało się zaledwie kilka prac, które poruszały kwestie ekonomiczne, m.in.: Z. ZABORSKI, *Rezydencja paulinów w Wiewcu*, „Studia Claromontana”, t. 6: 1985; Wojciech KĘDER, *Jasna Góra wobec przemian politycznych w Rzeczypospolitej w latach 1661–1813*, „Studia Claromontana”, t. 13: 1993; Dariusz ZŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców paulinów w życiu społeczno-politycznym Rzeczypospolitej w XVIII w.*, Częstochowa 1994; Zygmunt ZABORSKI, *Parafia Wiewiec. Zarys dziejów*, Częstochowa 1999; Ewa Maria ZIÓŁEK, *Między tronem a ołtarzem. Kościół i państwo w Księstwie Warszawskim*, Lublin 2012; JACEK SZPAK, *Finanse starostwa kłobuckiego 1659–1789*, „Magazyn Numizmatyczny”, nr 40: 2014; idem, *Ciężary wojskowe z dóbr starostwa brzeźnickiego w latach 1651–1793*, [in:] *Pecunia nervus belli. Z dziejów dyplomacji i stosunków międzynarodowych w XVI–XVIII wieku*, red. Mariusz MARKIEWICZ, Ryszard SKOWRON, Filip WOLAŃSKI, Katowice 2016.

Poza tym każdy klasztor pauliński był zobowiązany do składania sprawozdań, również ekonomicznych, w czasie obrad kapituł, które zbierały się co 1,5 roku.

Andrzej Jerzy Zakrzewski stwierdził w jednym ze swoich tekstów, że: „Większość historyków i badaczy dziejów Jasnej Góry i Częstochowy przyznaje, że głównym źródłem utrzymania i rozwoju dwu organizmów w XVII–XVIII wieku był ruch pątniczy”. Jednak do takiej opinii podchodzono ostrożnie, ponieważ opierała się ona na przypuszczeniach³. Stąd też jednym z najważniejszych celów badań nad dziejami Jasnej Góry jest odpowiedź na pytanie, jakie były ekonomiczne podstawy funkcjonowania klasztoru i sanktuarium na Jasnej Górze w okresie nowożytnym?

Zarys dziejów klasztoru jasnogórskiego do 1795 r.

Klasztor paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie został ufundowany przez księcia opolskiego Władysława 9 sierpnia 1382 r.⁴ Z jego inicjatywy do Polski przybyło kilku zakonników z Węgier, którzy prawdopodobnie przejęli z rąk plebana częstochowskiego Henryka Biela z Błeszna herbu Ostoja, kościół parafialny istniejący na wzgórzu jasnogórskim. Natomiast dotychczasową parafię przeniesiono do kościoła św. Zygmunta w Starej Częstochowie⁵. W dniu 31 sierpnia 1384 r. paulini jasnogórscy otrzymali od ks. Władysława obraz Matki Boskiej, który wg legendy przywiózł z zamku bełskiego⁶. Fundacja otrzymała także zatwierdzenie biskupa krakowskiego Jana Radlicy⁷.

W latach 1391–1396 doszło do wojny ks. Władysława z królem Polski Władysławem Jagiełłą, który odebrał mu tzw. księstwo wieluńskie, otrzymane jako lenno od Ludwika Węgierskiego⁸. W tej sytuacji klasztor jasnogórski stracił podstawy prawne swojego istnienia, Władysław Jagiełło bowiem nie uznawał nadań poprzednika. Jednak w 1393 r. król ponownie dokonał fundacji klasztorów na Jasnej Górze i w Wieluniu⁹.

³ Cit. a: W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 71.

⁴ J. SPERKA, op. cit., s. 136, 233, 253, 287, 290, 301, 344.

⁵ AJG 540, APP t. 11b, s. 200–203; J. ZBUDNIEWEK, *Katalog domów i rezydencji polskiej prowincji paulinów*, „Nasza Przeszość”, 31: 1969, s. 199–200; J. SPERKA, op. cit., s. 70–71, 179, 258–259, 301, 346; Jacek LABERSCHEK, *Częstochowa i jej okolice jej okolice w średniowieczu*, Kraków 2006, s. 98–99.

⁶ J. SPERKA, *Otoczenie Władysława Opolczyka*, s. 249, 253, 297.

⁷ Bożena CZWOJDRAK, J. SPERKA, *Biskupi polscy wobec paulinów w Polsce średniowiecznej*, „Studia Claromontana”, t. 27: 2009, s. 58; J. SPERKA, op. cit., s. 249, 253, 297; Anna POREBA, Aleksandra SKRZYPIETZ, J. SZPAK, *Źródła Leśniowa*, cz. 2, Leśniów–Kraków 2016, s. 15–22.

⁸ Szerzej na ten temat: J. SPERKA, *Wojny króla Władysława Jagiełły z księciem opolskim Władysławem (1391–1396)*, Wodzisław Śląski 2011.

⁹ L. WOJCIECHOWSKI, *Najstarsze klasztory paulinów*, s. 115–119; Karol NABIALEK, *Starostwo olsztyńskie od XIV do połowy XVII wieku*, Kraków 2012, s. 88–92; Michał BALIŃSKI, *Piel-*

Po wybuchu wojny trzydziestoletniej w rejonie Częstochowy dochodziło prawdopodobnie do napadów wojsk obu stron. Przynosiło to spore straty, np. w 1620 r. liczba kmieci we wsi Kusięta, należącej do starostwa olsztyńskiego, spadła z 13 do 3¹⁰. Dlatego w 1620 r. podjęto decyzję o przekształceniu Jasnej Góry w twierdzę. Projekt autorstwa Andrzeja del' Aqua powstał na przełomie 1623 i 1624 r., a prace zakończono ok. 1648 r. Twierdza znajdowała się pod nadzorem paulinów, a funkcję komendanta pełnił prowincjał. Przejęła ona funkcję nadgranicznego punktu oporu, który bronił granicy Rzeczypospolitej od strony Śląska¹¹. Twierdza jasnogórska odgrywała ważną rolę na zachodniej granicy Małopolski. Stąd też w 1652 r. sejm uchwalił konstytucję, na mocy, której paulini zostali zwolnieni z ciężarów podatkowych. W zamian zakon miał utrzymywać własnym sumptem załogę twierdzy¹².

Jednym z najważniejszych wydarzeń nie tylko w dziejach klasztoru jasnogórskiego, ale również całej polskiej prowincji zakonu było oblężenie w czasie „potopu szwedzkiego”. W dniu 18 listopada 1655 r. oddziały gen. Burharda Müllera stanęły pod Jasną Górą z zamiarem zajęcia twierdzy, jednak po miesiącu zostały zmuszone do odwrotu¹³. Wojska szwedzkie próby jej zdobycia podejmowały również w latach 1702–1709, ale i tym razem bezskutecznie¹⁴. Postawa paulinów w dobie „potopu” i III wojny północnej przyniosła im ogromną popularność w społeczeństwie szlacheckim¹⁵. Na dworze królewskim, wśród magnatów

grzymka do Jasnej Góry w Częstochowie odbytej przez pątnika XIX wieku i wydana z rękopisu przez Michała Balińskiego, Warszawa 1846, s. 222–226.

¹⁰ K. NABIALEK, op. cit., s. 341–342, 349.

¹¹ W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 43–45, 83–84, 148–151; Ryszard Henryk BOCHENEK, *Rola twierdzy jasnogórskiej u jej genezy i w rzeczywistości połowy XVII wieku*, „Studia Claromontana”, t. 23: 2005, s. 159–160; J. ZBUDNIEWEK, *Paulini wczoraj i dzisiaj*, s. 88, 201–202.

¹² AJG 1155, s. 55, 237–243; VL, t. IV. Petersburg 1859, s. 259; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 64.

¹³ K. SZAFRANIEC, *Konwent paulinów jasnogórskich*, s. 70, 82–103; K. SZAFRANIEC, *Ojciec Augustyn Kordecki w świetle duchowości paulinów polskich XVII w.*, Warszawa 1980, s. 67–68; Zbigniew WÓJCIK, *Tło historyczne obrony klasztoru jasnogórskiego w roku 1655*, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru*, s. 318–335.

¹⁴ ANK, Acta Castriensia Cracoviensia 761, s. 31; Księga 2 obejmująca lata od 1663 do 1727. Autor: o. Mikołaj Benger OSPE, [in:] *Roczniki zakonu św. Pawła Pierwszego Pustelnika*, t. I, oprac. Leon CHAŁUPKA, Częstochowa–Jasna Góra 2008, s. 720–721, 735–739, 744–745; J. ZBUDNIEWEK, *Człowiek wielkiej wiary i pracowitości. O. Innocenty Pokorski (1656–1734)*, „Studia Claromontana”, t. 2: 1981, s. 127–136; W. KĘDER, Zygmunt ŁAKOCIŃSKI, *Klasztor na Jasnej Górze wobec zagrożenia szwedzkiego w czasie trzeciej wojny północnej w latach 1702–1705*, „Studia Claromontana”, t. 4: 1983, s. 270–273, 276–277, 283–284; D. ZŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców*, s. 30; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 110–119, 123, 780–781; Łukasz PABICH, *Twierdza Jasna Góra w okresie Wielkiej Wojny Północnej (w latach 1702–1710)*, [in:] *Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Studia z dziejów nowożytnej sztuki wojskowej*, red. Maciej TRĄBSKI, Oświęcim 2016, s. 84–96.

¹⁵ ANK, Acta Castriensia Cracoviensia 761, s. 31, 144; Księga 2. Autor: o. Mikołaj Benger, s. 720–721, 735–739, 787–788; AJG 1155, s. 67–68, 237–240; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 66–67, 138–139.

świeckich oraz biskupów szczególnie ceniony był wielokrotny prowincjał, o. Konstanty Moszyński¹⁶. O pozycji sanktuarium jasnogórskiego w Rzeczpospolitej świadczyła pierwsza na ziemiach polskich koronacja wizerunku Matki Boskiej koronami papieskimi, która odbyła się 8 września 1717 r.¹⁷

Za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764–1795) nastroje antyklerykalne, a zwłaszcza antyzakonne narastały wśród części społeczeństwa szlacheckiego. Król popierał zakony w jego pojęciu przydatne, czyli takie, które prowadziły szkoły publiczne i roztaczały opiekę nad chorymi¹⁸. Nieprzyjaznym wobec paulinów pociągnięciem władcy było odebranie w 1765 r. dowództwa nad twierdzą przeorowi jasnogórskiemu. Odtąd miał nią zarządzać komendant podległy Komisji Wojskowej¹⁹.

W dobie konfederacji barskiej (1768–1772) twierdza była trzykrotnie opanowywana przez konfederatów (w 1769 i 1770). Szczególnie aktywne działania militarne pod Częstochową miały miejsce na przełomie 1770 i 1771 r., kiedy pod Jasną Górą stanęły wojska rosyjskie pod dowództwem mjr. Iwana Drewicza, jednakże tak jak poprzednio szwedzkie musiały od niej odstąpić nie osiągnąwszy sukcesu²⁰. Ostatecznie twierdza skapitulowała 18 sierpnia 1772 r. i na pięć miesięcy została zajęta przez wojska rosyjskie²¹.

Dwadzieścia jeden lat później (1793) w wyniku II rozbioru Jasna Góra znalazła się pod panowaniem pruskim²². Na sejmie grodzieńskim biskupi: wileński

¹⁶ J. ZBUDNIEWEK, *Paulini wczoraj i dzisiaj*, s. 122–123; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 87, 108–110, 121–122, 128–133; Ł. Pabich, op. cit., s. 93.

¹⁷ J. ZBUDNIEWEK, *Paulini wczoraj i dzisiaj*, s. 123; Alfons JĘDRZEJEWSKI, *Jasna Góra. Historia klasztoru i cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej*, Częstochowa 1946, s. 168–173; B. KUBICA, *Pierwsza koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej*, „Studia Claromontana”, t. 25: 2007, s. 429–458.

¹⁸ Stanisław CHODYŃSKI, *Paulini w Polsce*, [in:] *Encyklopedia kościelna*, t. 18, wyd. Michał NOWODWORSKI. Warszawa 1892, s. 454; Stanisław LITAK, *Od reformacji do oświecenia. Kościół katolicki w Polsce nowożytnej*, Lublin 1994, s. 188.

¹⁹ W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 149–150; idem, *Nuncjusz Angelo Maria Durini a paulini. Przyczynek do wzajemnych relacji Stolicy Apostolskiej z Rzeczpospolitą w dobie panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Studia Claromontana”, t. 27: 2009, s. 408–412.

²⁰ Diariusz ataku fortecy częstochowskiej wojskiem konfederackim osadzonej, przez wojsko moskiewskie uczynionego, Biblioteka Polska w Paryżu, s. 216–243; Kopia listu do JKM dnia 1 listopada 1770 roku pisanego względem odstąpienia imprezy ataku Częstochowy, ibidem, s. 601–604; Maciej TRĄBSKI, *Diariusz oblężenia twierdzy jasnogórskiej w 1771 roku*, [in:] *Częstochowskie teki historyczne*, t. 4, red. Norbert MORAWIEC, M. TRĄBSKI, Częstochowa 2013/2014, s. 183–207; D. ZŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców*, s. 90–91; W. KĘDER, *Nuncjusz Angelo Maria Durini*, s. 412–418.

²¹ Księga 3. Z uzupełnieniami obejmujące lata od 1727 do 1786. Ks. 3. Autor: o. Marcin Streska OSPEE, [in:] *Roczniki zakonu św. Pawła*, t. 1, s. 459–463; M. TRĄBSKI, *Diariusz oblężenia twierdzy*, s. 192–193; idem, *Artyleria twierdzy jasnogórskiej w epoce saskiej i stanisławowskiej (1702–1793)*, [in:] *Twierdze*, s. 109, 112.

²² Przez trzynaście lat (1793–1806) twierdzą komenderowali kolejni pruscy oficerowie: de Zeltzer (†1796 r.), Gliński, gen. mjr Karl Philipp Politz (†1805) i mjr Hundt. Vide: D. ZŁOTKOWSKI,

Ignacy Massalski, inflancki Jan Kossakowski i chełmski Wojciech Skarszewski wysunęli propozycję, aby obraz Matki Boskiej Częstochowskiej został przeniesiony z Jasnej Góry do Krakowa. Zażądano także oddania skarbcza jasnogórskiego. Poseł pruski Ludwig Heinrich Buchholtz, stwierdził jednak, że obraz powinien pozostać w Częstochowie. Na kolejnych sesjach ponawiano żądanie oddania obrazu Rzeczypospolitej, które popierał poseł rosyjski Jakov Sievers. Władze pruskie zrazu były przeciwne przekazaniu obrazu. Jednak w instrukcji dla L.H. Buchholtza z 13 września 1793 r., pozostawiły decyzję co do obrazu w jego rękach. Paulini zaczęli starać się o poparcie dla pozostawienia obrazu na Jasnej Górze wśród elit pruskich (Ferdynand Jerzy von Oppeln Bronikowski prezes kamery piotrkowskiej) oraz polskich, m.in. Izabeli Czartoryskiej. Dwór pruski ostatecznie odrzucił polskie żądania. Na sesji sejmowej z 23 września 1793 r. zatwierdzono traktat cesyjny na rzecz Prus, a obraz jasnogórski pozostał w Częstochowie²³.

Wybuch powstania kościuszkowskiego zaniepokoił władze pruskie, obawiano się bowiem rozruchów. Dlatego szybko w rejon Częstochowy ściągnięto większe oddziały wojska. Na Jasnej Górze znalazł się też Fryderyk Wilhelm II, który zdążył do korpusu mającego tłumić powstanie²⁴. Operacje z kwietnia–czerwca 1794 r., które toczyły się w rejonie Częstochowy przyniosły znaczne straty materialne okolicznej ludności oraz w dobrach klasztoru jasnogórskiego²⁵.

Po likwidacji Rzeczypospolitej w 1795 r., Prusacy zaostrzyli swoją politykę wobec Polaków, a przede wszystkim wobec Kościoła katolickiego. Niechęć władz pruskich do zakonów zaowocowała przejściem wszystkich dóbr klasztoru jasnogórskiego (m.in.: starostw kłobuckiego i brzeźnickiego), co nastąpiło w latach 1796–1798²⁶.

Zapisy finansowe dla klasztoru jasnogórskiego do 1795 r.

Podstawą utrzymania klasztoru jasnogórskiego były dobra ziemskie oraz różnego rodzaju zapisy i darowizny finansowe przekazywane przez wiernych róż-

Pod pruskim zaborem 1793–1806, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 2: *W okresie niewoli 1793–1918*, Częstochowa 2002, s. 15–18.

²³ H. CZERWIŃ, *Sprawa obrazu Matki Boskiej*, s. 107–123.

²⁴ D. ZŁOTKOWSKI, *Pod pruskim zaborem*, s. 19.

²⁵ Tadeusz RAWSKI, *Przeciwdziałania rosyjskie i pruskie*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, Warszawa 1994, s. 169; idem, *Decyzje stron*, [in:] *ibidem*, s. 173; Stanisław HERBST, *Próba Kościuszki marszu na Warszawę*, [in:] *ibidem*, s. 191–192; S. HERBST, T. RAWSKI, *Działania wstępne*, [in:] *ibidem*, s. 243–244; Zygmunt WALTER-JANKE, *Uderzenie od zachodu – Szczekociny*, [in:] *ibidem*, s. 254–255; D. ZŁOTKOWSKI, *Powstanie kościuszkowskie widziane z Jasnej Góry (w świetle Kroniki Konwentu)*, „Zeszyty Historyczne WSP w Częstochowie”, z. 4: 1997, s. 161–173.

²⁶ AJG 1135, s. 7, 23, 33–36, 53.

nych stanów. Były to wyderkafy, darowizny z obowiązkami religijnymi lub innego typu darowizny finansowe, a także zwrot pożyczek oraz odsetki bankowe. Tabela nr 1 ilustruje udokumentowane zapisy na rzecz Jasnej Góry zapisane do III rozbioru Rzeczypospolitej w 1795 r., wówczas bowiem, klasztor znalazł się pod władzą Prus.

Tabela 1. Zapisy kapitałowe na rzecz klasztoru paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie

data zapisu	ofiarodawca	dobra na których zabezpieczono zapis	rodzaj zapisu	kwota zapisu [złp, gr]	odsetki rocznie [% – kwota]	do kiedy wypłacano odsetki
XV w.	<i>Władysław Jagiello</i>	Kalej	nabożeństwa i msze za króla i jego rodzinę	.	703,26	1794
1622 r.	<i>Sebastian i Barbara Żeromscy</i>	na wsiach Dziewki i Nowa Wieś	wyderkaf	1000,00	6% – 60,00	1794
1626 r.	<i>Stanisław Dobrzylewski</i>	na Wiewcu, Woli Wiewieckiej i Łochińsku	wyderkaf	30 000,00	100,00 ^{a)}	.
1633 r.	<i>Dorota Kotficzowa żona Jana Kotficza</i>	na wsi Wiewiec	msze żałobne	1000,00	5% – 50,00	.
1633 r.	<i>Tomasz Zamoyski podkanclerzy koronny</i>	na dobrach rodowych	msze żałobne za zmarłych przodków	3000,00	.	.
1642 r.	<i>Jan Sapieha marszałek WKL</i>	—	15 mszy za ofiarodawcę i jego przodków	300,00	bez odsetek	.
17 IV 1643 r.	<i>klasztor w Wielgomłynach</i>	—	darowizna	300,00	bez odsetek	.
1647–1648	<i>Jerzy Ossolinski kanclerz wielki koronny</i>	Zakrzów i Goźlice w ziemi sandomierskiej	wyderkaf	6266,00	7% – 439,00	.
3 X 1651 r.	<i>Stanisław Chodakowski</i>	—	w zamian za mszę za zmarłą żonę Annę z Bobolic	1000,00	.	.
ok. 1658 r.	<i>król Jan Kazimierz</i>	na starostwie kłobuckim	wyderkaf	.	.	1794
20 V 1671 r.	<i>ks. Aleksander Denhoff</i>	kamienice nr 23 i 49 na rynku krakowskim	nabożeństw za ofiarodawcę w kaplicy „Denhoffowskiej” na Jasnej Górze	10 000,00	5% – 500,00	1815–1827 1845

Tabela 1. Zapisy kapitałowe na rzecz klasztoru paulinów... (cd.)

data zapisu	ofiarodawca	dobry na których zabezpieczono zapis	rodzaj zapisu	kwota zapisu [złp, gr]	odsetki rocznie [% – kwota]	do kiedy wypłacano o odsetki
XVII w.	królowa Maria Kazimiera Sobieska	na wsi Skrzydłów	wyderkaf	12 000,00	3,50% – 420,00	1794 r.
1686 r.	klasztor w Warszawie	.	wyderkaf	1000,00	.	.
.	.	na dobrach Oleśnica woj. sandomierskie	wyderkaf	9000,00	3,5% – 315,00	nie wypłacano
1710 r.	Rada Walna Warszawska	—	darowizna	30 000,00	bez odsetek	nie wypłacono
XVIII w.	prowincał K. Moszyński	na wsi Konopiska	wyderkaf	.	734,14	1794
XVIII w.	paulin Primus Michał Krasowski	na wsi Brudzice	wyderkaf	.	1000,00	1794
8 XI 1712 r.	ks. Jan Męciński	Skrzydłów woj. sieradzkie	modlitwy za zmarłych z rodu Męcińskich	100,00	.	.
1717 r.	Samuel Ruszkowski potwierdził zapis Franciszka i Elenory z Radlickich Zapolskich	.	.	1000,00	.	.
1720 r.	Jerzy Dominik Lubomirski	kwota w 1741 r. zapisana na dobrach rodowych Grodzisk	40 mszy św. rocznie	50 000,00	7% – 3500	nie wypłacano
1717–1720	Jerzy Dominik Lubomirski starosta olsztyński	—	darowizna na remont twierdzy jasnogórskiej	110 000,00	bez odsetek	.
1717–1720 ^{b)}	Jerzy Dominik Ossoliński podkomorzy wielki koronny	—	darowizna na remont twierdzy jasnogórskiej	50 000,00	bez odsetek	.

Tabela 1. Zapisy kapitałowe na rzecz klasztoru paulinów... (cd.)

data zapisu	ofiarodawca	dobra na których zabezpieczono zapis	rodzaj zapisu	kwota zapisu [złp, gr]	odsetki rocznie [% – kwota]	do kiedy wypłacano odsetki
22 II 1721 r.	<i>królewicz Jakub Sobieski</i>	—	pożyczka, którą paulini musieli odebrać od hetmana wielkiego litewskiego Kazimierz Jan Sapięhy	80 000,00	bez odsetek	nie uzyskano
1722 r.	<i>Stanisław Chomentowski</i>	—	darowizna na prace artystyczne w bazylice jasnogórskiej	50 000,00	bez odsetek	wypłacano przez kilka lat
7 IV 1725 r.	<i>Samuel Ruszkowski</i>	—	dług do odebrania	5200,05	.	.
		—	odsetki wyderkafowe	70,00	-	.
1742 r.	<i>hetman wielki koronny Józef Potocki</i>	—	darowizna na remont twierdzy	19 000,00	bez odsetek	wypłacono
1742 r.	<i>Marianna z Pocięjów Borzęcka</i>	—	darowizna na wieczna lampę przed obrazem Matki Bożej	75 000,00	.	wypłacano ratami przez kilkanaście lat
ok. 1742 r.	<i>Józef Potocki wojewoda krakowski i hetman wielki koronny</i>	dobra Kotaczków w województwie sandomierskim	wyderkaf	71 429,00	.	.
1747 r.	<i>chorążyna halicka Anna z Brzezia Kalinowska</i>	.	wyderkaf	9000,00	.	nie wypłacano
15 X 1760 r.	<i>starosta kaniowski Mikołaj Potocki</i>	na dobrach rodowych	Msze św. i modły za zmarłego fundatora	200 000,00	.	nie wiadomo czy wypłacano
10 X 1766 r.	<i>ks. Stanisław Lubomirski wojewoda braclawski</i>	na dobrach Dąbrowa	Msze odprawiane za dusze księcia, jego małżonki oraz przodków	7 500,00	.	nie wypłacano, zapis utracony w 1785 r.

Tabela 1. Zapisy kapitałowe na rzecz klasztoru paulinów... (cd.)

data zapisu	ofiarodawca	dobry na których zabezpieczono zapis	rodzaj zapisu	kwota zapisu [złp, gr]	odsetki rocznie [% – kwota]	do kiedy wypłacano o odsetki
XVIII w.	Jadwiga Lanckorońska żona Jana Lanckorońskiego kasztelana radomskiego ^{c)}	na wsi Czekarzowice	wyderkaf	9000,00	.	.
XVIII w.	.	na wsi Lgota	.	979,24	.	1790 r.
1790 r.	dowódca garnizonu jasnogórskiego	—	darowizna na remont twierdzy	1077,00	bez odsetek	1790
XVIII w.	.	na kahale w Koniecpolu	wyderkaf	9000,00	.	1792
XVIII w.	Agnieszka Mioszewska	.	.	2300,00	.	1794
XVIII w.	Franciszek Leśniewicz	.	.	7000,00	.	1794
XVIII w.	Marcin i Katarzyna Dolewscy	.	.	1000,00	.	1794
XVIII w.	Rafał i Katarzyna Leszczyńscy	.	.	10 000	.	1794
XVIII w.	Jadwiga Szypowska	na wsi Rząsa	wyderkaf	1000,00	3,50% – 35,00	.
XVIII w.	Adam Korczyński	.	.	3000,00	.	1794
XVIII w.	Katarzyna Męcińska	.	.	7000,00	2% – 140,00	1794
XVIII w.	Stanisław i Eufemia Denhoffowie	na dobrach Kruszyna	wyderkaf	4000,00	4% - 175,00	1794, 1864 ^{d)}
XVIII w.	Władysław Zawadzki	.	wyderkaf	3000,00	1,50% – 43,00	1794
XVII/XVIII w.	Stanisław i Helena Warszycy	.	wyderkaf	100,00	.	1794
XVIII w.	Andrzej i Zofia Wolscy	.	.	2000,00	.	1794
XVIII w.	Stefan Leszczyński	.	.	37 000,00	.	1794
XVIII w.	Jadwiga Wylezińska	.	.	.	3600,00	1794

Tabela 1. Zapisy kapitałowe na rzecz klasztoru paulinów... (cd.)

data zapisu	ofiarodawca	dobra na których zabezpieczono zapis	rodzaj zapisu	kwota zapisu [złp, gr]	odsetki rocznie [% – kwota]	do kiedy wypłacano odsetki
XVIII w.	<i>Stanisław Chodakowski</i>	.	.	1000,00	.	1794
XVIII w.	<i>ród Mysłakowskich</i>	.	.	1000,00	.	1794
XVIII w.	<i>Korytkiewicz</i>	.	.	1000,00	.	1794
XVIII w.	<i>Franciszek Zawacki</i>	na wsi Jurkowo	.	34 000,00	.	1794
XVIII w.	<i>Maciej Dmowski</i>	.	.	.	7142,00	1794
XVIII w.	<i>Feliks Trepka</i>	na wsi Biała	.	.	.	1794
XVIII w.	<i>Józef Poleski</i>	1794
XVIII w.	<i>Mikołaj Patecki</i>	1794
56 zapisów	—	—	—	1 131 121,29	0,73% – 8215,10	—

- a) Kwota 100 złp była wypłacana dopóki żyła wdowa po śmierci testatora, a po jej śmierci cała kwota miała przejść w posiadanie klasztoru.
- b) Nieokreślone kwoty na remont twierdzy przekazali: kasztelan sęddecki Michał Morsztyn. Dzięki temu w latach 1724-1746 zmodernizowano bastiony św. Barbary i św. Jakuba.
- c) W 1836 r. konwent jasnogórski rozpoczął starania o odzyskanie zapisu w wysokości 9000 złp, którego dokonała Jadwiga Lanckorońska żona Jana Lanckorońskiego kasztelana radomskiego. Zapis został zabezpieczony na wsi Czekarzowice leżącej na obszarze guberni sandomierskiej. Starania zakonu poparła Prokuratoria Królestwa Polskiego. Jednak mimo zaangażowania całego aparatu administracyjnego, łącznie z policmajstrem, do 1854 r. nie udało się odzyskać zapisu. Nie znaleziono bowiem żadnych spadkobierców zapisodawczyni. Vide: APR, Rząd Gubernialny Radomski [1808] 1815–1866 [1898] 5799, s. 11–13, 16–51, 58, 64–67; Jan Kazimierz z Brzezia Lanckoroński kasztelan radomski w latach 1693–1698. Vide: *Urzednicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof CHŁAPOWSKI, Alicja FALNIOWSKA-GRADOWSKA, red. Antoni GAŚSIOROWSKI, Kórnik 1993, s. 72, 190.
- d) 18 II 1827 r. konwent jasnogórski odzyskał kapitał 4000 złp na Kruszynie. Kwoty zapisów zostały przekazane przez dziedziców dóbr listami zastawnymi TKZ. Vide: AJG 547, APP, T. 18, s. 182–183.

Źródło: AJG 27, s. 1–42; AJG 30, s. 3–45; AJG 269, s. 15, 17, 21–23; AJG 484–485, b. pag.; AJG 461, s. 19–36, 83–99; AJG 536. APP. T. 6, s. 443–444; AJG 537. APP. T. 7, s. 478; AJG 540. APP. T. 11b, s. 64–65, 83–84, 227–228; 339–340; AJG 544. APP. T. 15, s. 142–145, 443–445; AJG 547. APP. T. 18, s. 21, 182–183, 326–328; AJG 548. APP. T. 20, s. 198, 205–207, 291, 298–300; AJG 741. APP. T. 1, s. 333–335; AJG 742. APP. T. 2, s. 90–91, 201–202; AJG 743. APP. T. 3, s. 268–269; AJG 758. APP. T. 10, s. 478–481; AJG 812, s. 5; AJG 938, s. 1–3, 12–13, 41–63; AJG 939, s. 1, 3–114; AJG 950, s. 19–21, 51–55; AJG 1010, s. 16–17, AJG 1036, s. 1, 7–13; AJG 1124, s. 37–38; AJG 1128, s. 82–83; AJG 1142, s. 31–32; AJG 1155, s. 67–68, 237–243; AJG 1178, s. 83; AJG 1402, s. 5; AJG 1682, s. 101–103; AJG 1693, s. 27–29; AJG 2226, s. 15, 17, 19, 21, 33, 65–67; APCz, AmCz 200, s. 205–242, 251–254, 379–380 (część kart nie paginowana); ANK, Acta

Castriensia Cracoviensia 761, s. 31, 179; R.H. BOCHENEK, op. cit., s. 134–138; D. ZŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców*, s. 40; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 50, 66–70, 138–143; Aleksander SKRZYPIETZ, *Kontakty królewiczów Sobieskich z klasztorem jasnogórskim*, „Studia Claromontana”, t. 30: 2012, s. 542; *Księga 2 obejmująca lata od 1676 do 1727*. Autor: o. Mikołaj Bengier OSPEE, [in:] *Roczniki zakonu św. Pawła*, t. I, s. 720–721, 735–739, 897; *Księga 3. Z uzupełnieniami obejmujące lata od 1727 do 1786*. Autor: o. Marcin Streska OSPEE, [in:] *Roczniki zakonu św. Pawła*, t. 2, s. 144, 242; K. SZAFRANIEC, *Konwent paulinów jasnogórskich*, s. 15; Z. ZABORSKI, *Rezydencja paulinów w Wiewcu*, s. 161–168; Z. ZABORSKI, *Parafia Wiewiec*, s. 156–157; Stanisław TOMOŃ, *Fundacja paulińskiego klasztoru i kościoła pw. św. Barbary i Andrzeja Ap. w Częstochowie w pierwszej połowie wieku XVII*, „Studia Claromontana”, t. 23: 2005, s. 240–245.

Na podstawie zachowanych źródeł zidentyfikowano 56 zapisów na kwotę 1 131 121 złp i 29 gr. Od tej kwoty klasztor powinien otrzymywać odsetki, ale nie wiadomo w jakiej wysokości. Według zachowanych źródeł rocznie zbierano 8215 złp i 10 gr. Zatem odsetki wynosiły zaledwie 0,73% zapisanych kwot. Jednak luki w materiale archiwalnym uniemożliwiają dokładne ustalenie wysokości pobieranych odsetek. Wiadomo, że odsetki od wyderkałów wahały się od 3,5 do 7%. Jak więc widać paulini jasnogórscy nie otrzymywali wszystkich odsetek, a część z nich napływała z opóźnieniem. Trzeba również wspomnieć, że w 1794 r. klasztor jasnogórski, w wyniku przejęcia zapisów przez zaborców, utracił co najmniej 159 042 złp²⁷.

Część zapisów była martwa, tzn. klasztor nie otrzymywał żadnych odsetek. Co prawda przeorowie jasnogórscy starali się odzyskać zapisy na drodze sądowej, ale nie zawsze się to udawało. Przykładem może być zapis dokonany przez księdza Aleksandra Denhoffa, który w dniu 20 maja 1671 r. zapisał 10 000 złp. Kwota została zabezpieczona na kamienicach nr 23 i 49 stojących na rynku w Krakowie. W zamian paulini jasnogórscy byli zobowiązani do odprawiania nabożeństw za ofiarodawcę w kaplicy „Denhoffowskiej”. Po 1795 r. paulini jasnogórscy utracili ten zapis. Starano się go odzyskać po 1815 r., ale bez powodzenia²⁸.

Odsetki jakie miał pobierać klasztor jasnogórski od zapisów i wyderkałów wynosiły od 7% do 3,5%. Warto jednak zauważyć, że sejm z 1775 r. ustalił odsetki od pożyczonych kwot jakie mogły pobierać instytucje kościelne. Odtąd nie mogły one przekraczać 3,5%, podczas gdy świeccy mogli pobierać odsetki w wysokości 5%. Ponadto traktat petersburski z 26 stycznia 1797 r. stwierdzał, że kwoty należące do Kościoła pozostawały „pod opieką” państw zaborczych i znajdowały się w gestii skarbu tych państw²⁹.

Zapisy ze zobowiązaniami religijnymi wyniosły 265 400 złp, zapisy wyderkałowe 165 695 złp, darowizny celowe 335 077 złp, zapisy pożyczek, które trzeba było odebrać wyniosły 85 200,05 złp. Warto zauważyć, że część zapisów

²⁷ AJG 544, APP t. 15, s. 142–145.

²⁸ AJG 547, APP t. 18, s. 326–328; AJG 807, APP t. 21, s. 150, 561–569; APCz, AmCz 200, b. pag.

²⁹ Tadeusz WALACHOWICZ, *Kościół katolicki w prawodawstwie Księstwa Warszawskiego*, Lublin 1984, s. 153–155, 173–178, 202.

nie została zidentyfikowana jeżeli chodzi o ich rodzaj (33,93% zapisów). Poza tym część darowizn celowych nie została w ogóle wypłacona, np. 30 000 złp, które obiecywała przekazać Rada Walna Warszawska w 1710 r. Spośród darowizn celowych 180 077 złp przeznaczono na prace przy infrastrukturze obronnej twierdzy, 50 000 złp przeznaczono na prace artystyczne w bazylice jasnogórskiej, 75 000 złp na zabezpieczenie wiecznej lampy w kaplicy Matki Bożej³⁰.

Zapisów dokonywali władcy polscy, przedstawiciele rodzin królewskich, magnaci i szlachta, a w XIX w. również mieszczanie. Ponadto kwoty zapisywali: sejm Rzeczypospolitej, przeorowie klasztorów paulińskich jako przedstawiciele wspólnoty danego konwentu, prowincjał paulinów, zakonnicy otrzymujący zapisy po rodzicach oraz dowódca garnizonu jasnogórskiego. Jeden zapis przeniesiono ze skasowanego w 1819 r. klasztoru brdowskiego.

Klasztor jasnogórski uzyskał największe zapisy spośród klasztorów polskiej prowincji, co ilustruje tabela nr 2. Trzeba jednak zaznaczyć, że dalsze badania nad sytuacją ekonomiczną w polskiej prowincji paulinów są kontynuowane i dotychczasowe ustalenia mogą ulec zmianie.

Tabela 2. Zapisy kapitałowe i darowizny w klasztorach polskiej prowincji paulinów

klasztor	kwota zapisów [złp, gr]
Włodawa	857 496,00
Stara Wieś	319 692,00
Leśna Podlaska	311 262,00
Leśniów	181 000,00
Wieluń	82 250,00
Konopnica	56 929,00
Klasztor na Łąkach Panny Maryi pod Głogówkiem na Śląsku	36 536,00
ogółem	1 845 165,00

Źródło: AJG 596, s. 1–3, 6–8, 27–47, 143–162; AJG 1529, s. 1–2, 4–5, 7–13, 18–20; AJG 1530, s. 7–8, 15–17, 19–20, 51; AJG 1539, s. 129–131, 145–149, 162–163, 188–189; AJG 1547, s. 177–182; AJG 1548, s. 1–7, 9; AJG 1549, s. 70; AJG 1567, s. 199; AJG 1579, s. 127, 133–134, 144–151; AJG 1585, s. 9, 11; AJG 1586, s. 55–59, 75–77; AJG 1607, s. 45; AJG 1609, s. 245–246; AJG 1614, s. 217–218, 313; AJG 1615, s. 207–233, 237–245, 253, 261–262, 267, 269, 275, 281, 309, 335; AJG 1623, s. 17, 48–53; AJG 1624, s. 91; AJG 1625, s. 1–3, 5–6, 280, 289, 327–329; AJG 1652, s. 344, 376, 397; AJG 1658, s. 33–44; AJG 1661, s. 9–11; ANK, Teki Schneidra 1514, s. 57–58, 79–80; *Księga 3. Autor: o. Marcin Streska*, s. 209; J. ZBUDNIEWEK, *Fundacja konwentu paulinów w Leśniowie–Żarkach*, [in:] *Źródła Leśniowa*, red. J. SZPAK, Leśniów 2009, s. 66; J. ZBUDNIEWEK, *Wkład paulinów starowiejskich w kulturę ziemi przemyskiej*, „*Studia Claromontana*”, t. 16: 1996, s. 345–347; Dariusz CICHOR, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów we Włodawie 1698–1864*, „*Studia Claromontana*”, t. 13: 1993, s. 378–380, 401–403; Remigiusz ZMUDA, *Kasata klasztorów paulińskich na terenie Królestwa Polskiego w 1819 roku*, „*Studia Claromontana*”, t. 25: 2007,

³⁰ Na podstawie źródeł znajdujących się pod tabelą nr 107.

s. 420–422; J. SZPAK, *Dzieje konwentu i parafii paulinów w Leśniowie–Żarkach 1706–1864. Cz. 1*, „*Studia Claromontana*”, t. 20: 2002, s. 570, 582–591; idem, *Dzieje konwentu i parafii paulinów w Leśniowie–Żarkach 1706–1864. Cz. 2*, „*Studia Claromontana*”, t. 22: 2004, s. 532, 567.

Jak widać największe zapisy obok klasztoru jasnogórskiego, otrzymał klasztor we Włodawie, Starej Wsi, Leśnej Podlaskiej i Leśniowie. Jednak kwota zapisów dla Jasnej Góry stanowiła 86,82% kwot zapisanych dla pozostałych klasztorów.

Wysokość zapisów i darowizn finansowych jakie uzyskał klasztor jasnogórski świadczy o znaczeniu klasztoru i sanktuarium zarówno w polskiej prowincji paulinów, jak i w Rzeczypospolitej. Inne klasztory paulińskie nie mogły się równać randze Jasnej Góry. Były to co najwyżej ośrodki znane w lokalnym środowisku lub w regionie, stąd też zapisy były zdecydowanie mniejsze.

Podobnie rzecz się miała z wysokością zapisów w innych klasztorach funkcjonujących na ziemiach polskich. Klasztor i kościół kanoników regularnych w Mstowie pod Częstochową w 1774 r. posiadał zapisy na 23 350 złp, ale w aktach wizytacji biskupich nie zostały wymienione wszystkie zapisy. Odsetki od tej kwoty wynosiły 432 złp, a zaległości w ich wypłacie wynosiły ponad 4000 złp³¹. Z kolei klasztor bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej w latach 1671–1772 otrzymał zapisy wyderkafowe na kwotę 66 700 złp, z których miał otrzymywać rocznie co najmniej 3220 złp³². Natomiast klasztor franciszkanów w Międzyrzeczu Ostrogskim otrzymał łącznie z zapisów testamentowych 6928 złp, a z wyderkafów 36 400 złp. Z tej ostatniej kwoty, franciszkanie międzyrzeccy otrzymywali odsetki w wysokości co najmniej 1770 złp rocznie³³.

Widać więc, że klasztor i sanktuarium jasnogórskie odgrywało zdecydowanie ważniejszą rolę religijną, co też przekładało się na zaopatrzenie finansowe, które w znacznej mierze związane było z posługami religijnymi (nabożeństwa i Msze za ofiarodawców).

Część pieniędzy otrzymywano jako odsetki od sum zdeponowanych w bankach, np. w 1769 r. klasztor jasnogórski złożył w Banku Wiedeńskim 239 200 złp. Odsetki były wypłacane do 20 września 1798 r., ponieważ na podstawie konwencji petersburskiej ze stycznia 1797 r., całą kwotę przejęło państwo austriackie. W 1812 r. paulini starali się odzyskać utracone kapitały, ale bez powodzenia³⁴.

W archiwum jasnogórskim zachowały się sprawozdania finansowe dotyczące przychodów rocznych otrzymywanych z tytułu odsetek od wyderkafów i darowizn oraz zwrotów długów z lat 1719–1794. Problem ten ilustruje tabela nr 3.

³¹ ADWł. Akta Wizytacji Arcybiskupów Gnieźnieńskich 0374, s. 90–95.

³² Hieronim Eugeniusz WYCZAŃSKI, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów i kalwaryjskich drózek*, Kalwaria Zebrzydowska 2006, s. 231–233, 244.

³³ Tomasz CIESIELSKI, *Aktywność gospodarza klasztoru franciszkanów w Międzyrzeczu Ostrogskim w XVI w.*, [in:] *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. Marek DERWICH, Wrocław 2013, s. 439–441, 445.

³⁴ AJG 548. APP t. 20, s. 198, 205–207, 240–246.

Według Wdj. i Wdł. po 1719/1720 r. uzyskiwano mniejsze kwoty, a średnie roczne przychody w latach 1719–1794 wynosiły 21 479 złp.

Tabela 3. Roczne przychody z wyderkałów, darowizn, zwrotu pożyczek i odsetek bankowych w latach 1717–1794³⁵

kwota przychodów [złp, gr]	Wdj.	Wdl.
1719–1720		
53 500,00 ³⁶	100,00	-
1742–1743		
29 984,06	56,04	56,04
IX 1759–IX 1760		
27 191,13	50,82	90,68
1767–1768		
10 694,04	19,99	39,33
30 IX 1788–31 X 1789		
3112,00	5,82	29,10
1794		
2391,10	4,47	76,83
średnia za lata 1719–1794	21 479,00 złp	

Obliczenia własne na podstawie: AJG 27, s. 1–42; AJG 30, s. 20–23, 35, 38, 40–43; AJG 269, s. 15, 17, 21–23; AJG 422, s. 3–13; AJG 461, s. 83–99; AJG 537. APP t. 7, s. 478; AJG 540. APP, t. 11b, s. 83–84, 227–228, 339–340; AJG 546. APP, t. 17, s. 55, 58; AJG 548. APP, t. 20, s. 291, 298–300; AJG 758. APP t. 10, s. 478–481; AJG 807. APP, t. 21, s. 150, 561–569, 573–574; AJG 812, s. 5; AJG 1124, s. 37–38; AJG 1128, s. 82–83; AJG 1155, s. 67–68, 237–243; AJG 1178, s. 83; AJG 1402, s. 5; AJG 544. APP t. 15, s. 142–145; AJG 1682, s. 101–103; AJG 1693, s. 27–29; AJG 2226, s. 15, 17, 19, 21, 33, 65–67; APCz, AmCz 200, s. 205–242, 251–254, 379–380; ANK, Acta Castriensia Cracoviensia 761, s. 31, 179; *Ks. 3. Autor: o. Mikołaj Bengier*, s. 720–721, 735–739; R.H. BOCHENEK, op. cit., s. 134–137; D. ŻŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców*, s. 40; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 50, 66–70, 138, 140–142.

Pojawia się pytanie jaki odsetek w ogólnych dochodach uzyskiwanych przez klasztor stanowiły dochody z zapisów finansowych? Można ustalić ten odsetek, ale tylko w przybliżeniu, ponieważ nie zachowały się wszystkie materiały archiwalne. W latach 1742/1743 z tytułu zapisów finansowych klasztor uzyskał 29 984,06 złp, co stanowiło 16,10% wszystkich przychodów, w 1759/1760 r. uzyskano 27 191,13 złp, co stanowiło 9,13% wszystkich dochodów, a w 1767/1768 r. uzyskano 10 694,04 złp, czyli 4,76% wszystkich dochodów. Widać zatem duży i stały spadek odsetka środków z zapisów finansowych³⁷.

³⁵ W tabeli umieszczono tylko sumy, które z pewnością wpłynęły do kasy klasztornej.

³⁶ 160 00 złp było przeznaczonych na remont twierdzy, a 500 złp to odsetki o wyderkału zapisanego na kamienicach krakowskich przez księdza Aleksandra Denhoffa.

³⁷ AJG 27, s. 1–372; AJG 30, s. 3–45, 68–216; AJG 260, s. 2–8; AJG 269, s. 15, 17, 21–23; AJG 303, s. 279–280, 291, 323–341, 353–355, 369–371, 395–396; AJG 323, s. 91–93; AJG 324,

Zakończenie

Klasztor jasnogórski uzyskał największe zapisy spośród klasztorów polskiej prowincji w XVII i XVIII w. Było to naturalne, ponieważ Jasna Góra była największym i najważniejszym z punktu widzenia religijnego i organizacyjnego klaszturem prowincji. Wśród ofiarodawców na rzecz sanktuarium i klasztoru byli władcy (Władysław Jagiełło, Jan Kazimierz i Maria Kazimiera), 19 przedstawicieli magnaterii, 23 przedstawiciele szlachty, 2 paulinów, 2 konwenty paulińskie, po 1 zapisie przekazali: stany Rzeczypospolitej oraz komendant twierdzy jasnogórskiej. Natomiast w 2 przypadkach nie udało się ustalić osoby ofiarodawcy.

Na dobrach ziemskich zabezpieczono 22 zapisy, na kamienicach miejskich i na kahale żydowskim zabezpieczono 1 zapis. W 18 przypadkach nie udało się ustalić, czy zapis był zabezpieczony na dobrach ziemskich. W przypadku 18 zapisów mamy do czynienia z wyderkafami, 10 zapisów otrzymano w zamian za odprawianie mszy i nabożeństw w intencji zmarłych lub żywych ofiarodawców, w 8 przypadkach przekazano ofiary na konkretne cele, w 2 przypadkach paulini otrzymali długi, które należało dopiero odzyskać, a w 18 przypadkach nie udało się ustalić charakteru zapisów.

Wysokość zapisów wyderkafowych wyniosła 165 795 złp, a odsetki wg. zachowanych źródeł wynosiły 3321,14 złp, co stanowiło zaledwie 2% zapisanej kwoty. Trzeba jednak pamiętać, że nie zachowały się wszystkie materiały archiwalne i rzeczywistość mogła wyglądać inaczej. W przypadku ofiar z obowiązkami religijnymi klasztor otrzymał 272 900 złp, a odsetki od tej sumy wynosiły 4753,26 złp, co stanowiło 1,74% zapisanych kwot. Darowizny na remont twierdzy jasnogórskiej wynosiły 180 077 złp, darowizny na cele kultu religijnego 75 000 złp, a na prace artystyczne w sanktuarium 50 000 złp. Inne darowizny wynosiły 30 300 złp, w tym Rada Walna Warszawska przekazała 30 000 złp, których

s. 6–22, 26–27, 29–34, 36–38; AJG 391, s. 1–6, 35, 43, 59, 71, 73–75, 89, 97, 105, 113–115, 131, 149, 189, 171, 185–186, 247, 253–259, 263–264, 295–296, 301; AJG 422, s. 3–13; AJG 461, s. 83–99, 107–112, 115–117, 127–129; AJG 537. APP t. 7, s. 478; AJG 540. APP t. 11b, s. 83–84, 194, 227–228, 339–340; AJG 544. APP t. 15, s. 142–145; AJG 545. APP t. 16, s. 149, 227–228, 242; AJG 546. APP t. 17, s. 55., 58, 172–174, 367; AJG 547. APP t. 18, s. 242; AJG 548. APP t. 20, s. 291, 298–300, 452, 455–457; AJG 758. APP t. 10, s. 478–481; AJG 759. APP t. 14, s. 43, 341; AJG 806. APP t. 19, s. 361, 366–367; AJG 812, s. 5; AJG 1124, s. 37–38; AJG 1128, s. 82–83; AJG 1155, s. 67–68, 237–243; AJG 1682, s. 101–103; AJG 1178, s. 83; AJG 1724, s. 141; AJG 1402, s. 5; AJG 1682, s. 101–103; AJG 1693, s. 27–29; AJG 1727, s. 77–87; AJG 2226, s. 5, 15, 17, 19, 21, 33, 65–67, 81, 85; APCz, AmCz 200, s. 205–242, 245–246, 251–254, 276–277, 255–271, 301, 379–380; ADWłocł. Dokumenty Samoistne i Kopiarusze 3248, s. 1–3; ANK, Acta Castriensia Cracovienisa 761, s. 31, 179; *Diariusz Jasnogórski p. Stanisława Kapicyńskiego z lat 1839–1881*, oprac. J. ZBUDNIEWEK, „Studia Claromontana” 7: 1987, s. 346; W. SZCZEPAŃSKI, *Apteka jasnogórska*, s. 343; B. MATYSZCZYK, *Bractwa religijne na Jasnej Górze*, s. 66–67; *Ks. 3. Autor: o. Mikołaj Bengier*, s. 720–721, 735–739; R. H. BOCHENEK, op. cit., s. 134–137; D. ZŁOTKOWSKI, *Udział zakonu ojców*, s. 40; W. KĘDER, *Jasna Góra wobec*, s. 50, 66–70, 138, 140–142.

jednak paulini jasnogórcy nigdy nie otrzymali. Wreszcie długi do odebrania wynosiły 85 200,05 złp. W pozostałych przypadkach nie udało się ustalić charakteru zapisów.

Odsetek przychodów z tytułu zapisów finansowych w ogólnej kwocie przychodów wahał się od 16,10% do 4,76%, ale dzięki zapisom finansowym klasztor jasnogórski osiągnął znaczne dochody. Umożliwiły one paulinom działalność, która była prowadzona dzięki ofiarności i przychylności elit Rzeczypospolitej.

Zapisy finansowe odgrywały ważną rolę w ekonomice klasztoru jasnogórskiego, jednak jak znacząca była to rola, należy dopiero dokładnie przebadać. Na razie bowiem nie mamy rozpoznanych innych źródeł dochodów klasztoru. Jednak kwoty uzyskiwane z różnego rodzaju darowizn były znaczne, chociaż wysokość przychodów z tych źródeł w XVIII w. spadała. Poza tym jak już wspomniano niektóre zapisy miały charakter tylko teoretyczny. Części pożyczek bowiem nigdy nie odzyskano, a część odsetek nie było w ogóle wypłacanych. Trzeba również pamiętać, że w latach 1794–1797 klasztor jasnogórski utracił znaczną liczbę zapisów, które skonfiskowały państwa zaborcze.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne we Włocławku: Dokumenty Samoistne i Kopiarusze 3248, Akta Wizytacji Arcybiskupów Gnieźnieńskich 0374.

Archiwum Narodowe w Krakowie: Acta Castriensia Cracovienisa 761, Teki Schneidra 1514;

Archiwum Państwowe w Częstochowie: Akta Miasta Częstochowy: 200;

Archiwum Państwowe w Radomiu: Rząd Gubernialny Radomski [1808] 1815–1866 [1898]: 5799.

Archiwum Zakonu Paulinów na Jasnej Górze w Częstochowie, sygn.: 27; 30; 260; 269; 303; 323; 324; 391; 422; 461; 484–485; 536. APP t. 6; 537. APP t. 7; 540. APP t. 11b; 544. APP t. 15; 545. APP t. 16; 546. APP t. 17; 547. APP t. 18; 548. APP t. 20; 596; AJG 741. APP t. 1; 742. APP t. 2; 743. APP t. 3; 758. APP t. 10; 759. APP t. 14; 806. APP t. 19; 807, APP t. 21; 812; 938; 939; 950; 1010; 1036; 1124; 1128; 1135; 1142; 1155; 1682; 1178; 1724; 1402; 1529; 1530; 1539; 1547; 1548; 1549; 1567; 1579; 1585; 1586; 1607; 1609; 1614; 1615; 1623; 1624; 1625; 1652; 1658; 1661, 1682; 1693; 1727; 2226.

Biblioteka Polska w Paryżu: sygn. 47, Diariusz ataku fortecy częstochowskiej wojskiem konfederackim osadzonej, przez wojsko moskiewskie uczynionego, s. 216–243; sygn. 111, Kopia listu do JKM dnia 1 listopada 1770 roku pisanego względem odstąpienia imprezy ataku Częstochowy, s. 601–604.

Źródła drukowane

BALIŃSKI Michał, *Pielgrzymka do Jasnej Góry w Częstochowie odbytej przez pątnika XIX wieku i wydana z rękopisu przez Michała Balińskiego*, Warszawa 1846.

Diariusz Jasnogórski p. Stanisława Kapiczyńskiego z lat 1839–1881, oprac. J. ZBUDNIEWEK, „Studia Claromontana” t. 7: 1987, s. 321–406.

Księga 2 obejmująca lata od 1663 do 1727. Autor: o. Mikołaj Benger OSPE, [in:] Roczniki zakonu św. Pawła Pierwszego Pustelnika, t. 1, oprac. Leon CHAŁUPKA, Częstochowa–Jasna Góra 2008, s. 395–928.

Księga 3 z uzupełnieniami obejmujące lata od 1727 do 1786. Ks. 3. Autor: o. Marcin Streska OSPE, [in:] Roczniki zakonu św. Pawła Pierwszego Pustelnika, t. 1, oprac. Leon CHAŁUPKA, Częstochowa–Jasna Góra 2008, s. 3–674.

Volumina Legum, t. 4, Petersburg 1859.

Opracowania

BOCHENEK Ryszard Henryk, *Rola twierdzy jasnogórskiej u jej genezy i w rzeczywistości połowy XVII wieku*, „Studia Claromontana”, t. 23: 2005, s. 159–164.

CHODYŃSKI Stanisław, *Paulini w Polsce*, [in:] *Encyklopedia kościelna*, t. 18, wyd. Michał NOWODWORSKI, Warszawa 1892, s. 427–519.

CICHOR Dariusz, *Dzieje kościoła i klasztoru paulinów we Włodawie 1698–1864*, „Studia Claromontana”, t. 13: 1993, s. 365–447.

CIESIELSKI Tomasz, *Aktywność gospodarza klasztoru franciszkanów w Międzyrzeczu Ostrogskim w XVI w.*, [in:] *Klasztor w gospodarce średniowiecznej i nowożytnej*, red. Marek DERWICH, Wrocław: Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, 2013, s. 433–446.

CZERWIEN Henryk, *Sprawa obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej na sejmie grodzieńskim w 1793 roku*, „Nasza Przyszłość”, t. 31: 1969, s. 101–158.

CZWOJDRAK Bożena, SPERKA Jerzy, *Biskupi polscy wobec paulinów w Polsce średniowiecznej*, „Studia Claromontana”, t. 27: 2009, s. 57–70.

HERBST Stanisław, *Próba Kościuszki marszu na Warszawę*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, red. T. RAWSKI, Warszawa: Agencja Wydawnicza „Egros”, 1994, s. 191–192.

HERBST Stanisław, RAWSKI TADEUSZ, *Działania wstępne*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, Warszawa: Agencja Wydawnicza „Egros”, 1994, s. 241–253.

JĘDRZEJEWSKI Alfons, *Jasna Góra. Historia klasztoru i cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej*, Częstochowa: nakład autora, 1946.

KĘDER Wojciech, *Jasna Góra wobec przemian politycznych w Rzeczypospolitej w latach 1661–1813*, „Studia Claromontana”, t. 13: 1993, s. 5–206.

KĘDER Wojciech, *Nuncjusz Angelo Maria Durini a paulini. Przyczynek do wzajemnych relacji Stolicy Apostolskiej z Rzeczpospolitą w dobie panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Studia Claromontana”, t. 27: 2009, s. 397–432.

KĘDER Wojciech, ŁAKOCIŃSKI Zygmunt, *Klasztor na Jasnej Górze wobec zagrożenia szwedzkiego w czasie trzeciej wojny północnej w latach 1702–1705*, „Studia Claromontana”, t. 4: 1983, s. 268–288.

KUBICA BRUNON, *Pierwsza koronacja cudownego obrazu Matki Bożej Częstochowskiej*, „Studia Claromontana”, t. 25: 2007, s. 429–458.

LABERSCHek Jacek, *Częstochowa i jej okolice jej okolice w średniowieczu*, Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Młodych Historyków „Societas Vistulana”, 2006.

LITAK Stanisław, *Od reformacji do oświecenia. Kościół katolicki w Polsce nowożytnej*, Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 1994.

NABIAŁEK Karol, *Starostwo olsztyńskie od XIV do połowy XVII wieku*, Kraków: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Młodych Historyków „Societas Vistulana”, 2012.

PABICH Łukasz, *Twierdza Jasna Góra w okresie Wielkiej Wojny Północnej (w latach 1702–1710)*, [in:] *Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Studia z dziejów nowożytnej sztuki wojskowej*, red. M. Trąbski, Oświęcim: Napoleon V, 2016, s. 84–96.

PORĘBA Anna, SKRZYPIETZ Aleksandra, SZPAK Jacek, *Źródła Leśniowa*, cz. 2, Leśniów–Kraków 2016.

- RAWSKI Tadeusz, *Decyzje stron*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, red. T. RAWSKI, Warszawa: Agencja Wydawnicza „Egros”, 1994, s. 172–175.
- RAWSKI Tadeusz, *Przeciwdziałania rosyjskie i pruskie*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, red. T. RAWSKI, Warszawa: Agencja Wydawnicza „Egros”, 1994, s. 168–171.
- SKRZYPIETZ Aleksander, *Kontakty królewiczów Sobieskich z klasztorem jasnogórskim*, „*Studia Claromontana*”, t. 30: 2012, s. 527–548.
- SPERKA Jerzy, *Otoczenie Władysława Opolczyka w latach 1370–1401*, Katowice: Wydawnictwo UŚ, 2006.
- SZAFRANIEC Kazimierz, *Konwent paulinów jasnogórskich 1382–1864*, Rzym: Instytut Studiów Kościelnych, 1966.
- SZAFRANIEC Kazimierz, *Ojciec Augustyn Kordecki w świetle duchowości paulinów polskich XVII w.*, Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1980.
- SZPAK Jacek, *Dzieje konwentu i parafii paulinów w Leśniowie–Żarkach 1706–1864. Cz. 1*, „*Studia Claromontana*”, t. 20: 2002, s. 487–598.
- SZPAK Jacek, *Dzieje konwentu i parafii paulinów w Leśniowie–Żarkach 1706–1864. Cz. 2*, „*Studia Claromontana*”, t. 22: 2004, s. 405–636.
- TOMOŃ Stanisław, *Fundacja paulińskiego klasztoru i kościoła pw. śś. Barbary i Andrzeja Ap. w Częstochowie w pierwszej połowie wieku XVII*, „*Studia Claromontana*”, t. 23: 2005, s. 183–272.
- TRĄBSKI Maciej, *Artyleria twierdzy jasnogórskiej w epoce saskiej i stanisławowskiej (1702–1793)*, [in:] *Twierdze osiemnastowiecznej Europy. Studia z dziejów nowożytnej sztuki wojskowej*, red. M. Trąbski, Oświęcim: Napoleon V, 2016, s. 97–132.
- TRĄBSKI Maciej, *Diariusz oblężenia twierdzy jasnogórskiej w 1771 roku*, [in:] *Częstochowskie teki historyczne*, t. 4, red. Norbert MORAWIEC, M. TRĄBSKI, Częstochowa: Wydawnictwo PTH Oddział w Częstochowie, 2013/2014, s. 183–207.
- Urzędnicy województwa sandomierskiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. Krzysztof CHŁAPOWSKI, Alicja FALNIOWSKA-GRADOWSKA, red. Antoni GĄSIOROWSKI, Kórnik: Biblioteka Kórnicka, 1993.
- WALACHOWICZ Tadeusz, *Kościół katolicki w prawodawstwie Księstwa Warszawskiego*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 1984.
- WALTER–JANKE Zygmunt, *Uderzenie od zachodu–Szczekociny*, [in:] *Powstanie kościuszkowskie 1794. Dzieje militarne*, t. 1, red. T. RAWSKI, Warszawa: Agencja Wydawnicza „Egros”, 1994, s. 254–278.
- WIESIOŁOWSKI Jacek, *Fundacje paulińskie XIV i XV wieku na tle ruchu fundacyjnego klasztorów w Polsce*, „*Studia Claromontana*”, t. 6: 1985, s. 145–159.
- WOJCIECHOWSKI Leszek, *Najstarsze klasztory paulinów w Polsce. Fundacja – uposażenie – rozwój do około 1430 roku*, „*Studia Claromontana*”, t. 11: 1991, s. 5–215.
- WÓJCIK Zbigniew, *Tło historyczne obrony klasztoru jasnogórskiego w roku 1655*, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 1: *Okres staropolski*, Częstochowa: Urząd Miasta, 2002, s. 303–335.
- WYCZAŃSKI Hieronim Eugeniusz, *Kalwaria Zebrzydowska. Historia klasztoru bernardynów i kalwaryjskich drózek*, Kalwaria Zebrzydowska: Wydawnictwo OO. Bernardynów „Calvarianum”, 2006.
- ZBUDNIEWEK Janusz, *Człowiek wielkiej wiary i pracowitości. O. Innocenty Pokorski (1656–1734)*, „*Studia Claromontana*”, t. 2: 1981, s. 116–171.
- ZBUDNIEWEK Janusz, *Fundacja konwentu paulinów w Leśniowie–Żarkach*, [in:] *Źródła Leśniowa*, red. J. SZPAK, Leśniów 2009, s. 59–86.
- ZBUDNIEWEK Janusz, *Katalog domów i rezydencji polskiej prowincji paulinów*, „*Nasza Przeszłość*”, t. 31: 1969, s. 181–228.

- ZBUDNIEWEK Janusz, *Klasztor jasnogórski i jego rola pielgrzymkowa*, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 1: *Okres staropolski*, Częstochowa: Urząd Miasta, 2002, s. 385–426.
- ZBUDNIEWEK Janusz, *Paulini wczoraj i dzisiaj*, „*Studia Claromontana*”, t. 25: 2007, s. 5–288.
- ZBUDNIEWEK Janusz, *Wkład paulinów starowiejskich w kulturę ziemi przemyskiej*, „*Studia Claromontana*”, t. 16: 1996, s. 345–352.
- ZŁOTKOWSKI Dariusz, *Powstanie kościuszkowskie widziane z Jasnej Góry (w świetle Kroniki Konwentu)*, „*Zeszyty Historyczne WSP w Częstochowie*”, z. 4: 1997, s. 161–173.
- ZŁOTKOWSKI Dariusz, *Pod pruskim zaborem 1793–1806*, [in:] *Częstochowa. Dzieje miasta i klasztoru jasnogórskiego*, t. 2: *W okresie niewoli 1793–1918*, Częstochowa: Urząd Miasta, 2002, s. 13–22.
- ZŁOTKOWSKI Dariusz, *Udział zakonu ojców paulinów w życiu społeczno-politycznym Rzeczypospolitej w XVIII w.*, Częstochowa: Wydawnictwo WSP w Częstochowie, 1994.
- ZMUDA Remigiusz, *Kasata klasztorów paulińskich na terenie Królestwa Polskiego w 1819 roku*, „*Studia Claromontana*”, t. 25: 2007, s. 353–428.

Financial donations for the Pauline monastery at Jasna Góra in Częstochowa in 1795

Summary

The Pauline monastery at Jasna Góra was founded by Prince Władysław Opolczyk in 1382. Landed demesne and different financial donations provided livelihood for the monastery and Jasna Góra sanctuary. That financial support was made by Polish rulers, the royal family members, nobility, Parliament and priors of the Paulinian monasteries as representatives of convents' communities.

On the basis of preserved sources 56 donations for PLN 1 131 121.29 were identified. The monastery should get the interest rate from 3.5 to 7% from this amount but according to the sources it got only PLN 8215.10 annually so the interest rate was merely 0.73%. A certain amount of funds was defunct, it means that the monastery did not receive any money. And furthermore, the treaty of Petersburg from January 26, 1797, stated that amount which belonged to the Church was “under protection” of the partitioning powers and it remained the responsibility of the State Treasury of these three countries.

The Monastery of Jasna Góra's financial records were the highest of all monasteries in the Polish Province. This resulted from the high position of Jasna Góra in the Polish religious life. The interest rate of the donations in the overall income fluctuated between 16.10% and 4.76%. The height of amount received was on the decline throughout the 18th century. Donations were vital for the monastery and the monks benefited from the generosity and favour of the Polish elites.

Keywords: the Pauline monastery, Jasna Góra, Częstochowa, finance.